

תורה וישראל

הגאון מרן רבי יעקב משה חרל"פ זצ"ל

"כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחת מוסר" (משלי ו, כג).

הגדיר כאן שלש דרכים: נר, אור ודרך חיים, ויש להבין ענינם, והנה אמרו (יבמות קט, ב) כל האומר אין לו אלא תורה וכו' אפילו תורה אין לו, ויש להבין מדוע תלויים זה בזה, כן מה שאמרו (איכה רבה ב, יג): "אם יאמר לך אדם יש חכמה בגוים תאמין – יש תורה בגוים אל תאמין", ואם אמנם יש לפרש דקאי על הכללות של הגוים, דבכללות אין בהם תורה, מ"מ משמע דקאי גם על הפרט, וקשה וכי אי אפשר שגוי ילמוד תורה, גם מה זה שאמר "אם יאמר לך אדם יש חכמה בגוים תאמין" ומהיכי תיתי שלא תהיה חכמה אצלם, וגם הוי ליה למימר רק "אם יאמר לך יש תורה בגוים אל תאמין", ולמה צריך להגיד דבר והפוכו, אך הנה אמרו "כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו", מדוע הוא כן.

אולם הנה ההבדל שבין חכמה לתורה הוא: דבכל החכמות היסודיות הקבועות של החכמה בהם, אין שום התפשטות כלל, הם כמו שהיו, ואם על פיהם דנים ומחדשים הרי ההתחדשות רק בהתפשטות המתפשטת מן היסודות הקבועים ולא בהם גופא, ומפני זה כל מדת גדלות של החכמים הוא רק בהתפשטות, ומי שיודע רק הדברים הקבועים לא נחשב לחכם כלל, ושידיעתה של הקביעות אינה אלא גרמא בעלמא להתפשטות, ומכיון שהדברים הקבועים אין בהם התפשטות, וההרחבות של החכמות המתרחבים על ידי הדברים הקבועים גם הם מוגבלים בגבול יסודם, שכן לא יפה כח הבן מכח האב, וכל הרחבות החכמות אינם אלא משמשים דברים קבועים לגלות מהותם של הדברים הקבועים.

לא כן חלקה של התורה האלקית הנתונה לנו מן השמים, שכן בין בחידושים המתרחבים ובין בחוקים הקבועים, יש להם התפשטות והתחדשות, "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת" (ירמיה לג, כה), והלימוד והידיעה אפילו רק בחוקים הקבועים, מביאה התפשטות והתחדשות לחדש את כל ההויה כולה, ולפאר וליוצרה על שם כבוד מלכותו, וכדברי חז"ל (תנא דבי אליהו זוטא פרשה ב וילקו"ש ויקרא רמז תנה) "אפילו אין בידו של אדם לא מקרא ולא משנה אלא יושב וקורא כל היום אחות לוטן תמנע כל היום שכר תורה בידו" והרי הוא כאילו עסק בנגעים ואהלות, הרי דגם הדברים הקבועים מתפשטים מחדש

מיום ליום, וכמו שכללות הבריאה מתחדשת בכל יום תמיד, כן גם כל החוקים הקבועים של התורה, שהרי כל חידוש היצירה הוא אך מצד עסקנו בתורתנו גם בחוקים הקבועים לבד, ואם אין בחוקים הללו נפלאות של התחדשותם, איך מחוללים נפלאות לחדש כל היצירה כולה, וערכה של ההתחדשות ההויה, אע"פ שאנו איננו מבחינים שינוי בצורת ההויה, ולנו נראה שהיא מתחדשת רק באותה צורה שהתחדשה מאז, באמת לא כן הדבר, חידוש היצירה במהויות חדשות לגמרי בכלל זה, באיכות וגם בכמות, חידושי ההויה בכל עת ועת, היא לגמרי מחודשת בכל מכל כל, ועם שאין בהויה שינוי, בכל זה היא אחרת לגמרי, רק לקרוצי חומר כמונו אין חידוש בלא שינוי יצירה, ובלא שינוי אין חידוש.

אבל באמת לא כן הוא, החידוש היותר אמת הוא החידוש בלא שינוי, "אני ד' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם" (מלאכי ג, ו). וכן הוא כל חידושי ההויה כולם הם בלא שינוי, ודוקא מפני זה הם החידוש האמיתי, שכשם שעצם ההתחדשות יש מאין הוא מופלא מאתנו, כן אופן החידוש הוא מופלא ומכוסה מאתנו.

ונמצא דהתורה היא כולה מופשטת לגמרי, בין בהרחבתה והתפשטותה ובין בחוקיה הקבועים שעל פיהם מחדשים ומרחיבים.

ובזה נוכל להבחין שבתורה עצמה מי שאינו זוכה לעמוד על סוד אופיה האמיתי מתייחס אליה כמו לשאר חכמות, שישנם חוקים קבועים הבלתי מתחדשים וידיעתם בלי התפשטות חידושים אחרים אין למו ערך, ואינו מכיר הפרש בין חכמת התורה לשאר חכמות, לאלה אין התורה מתגלית ברוממות ערכה המופשט שלה, וממילא לא הם מתחדשים ולא ההויה מתחדשת על ידם, באופן כזה יכלו גם הגוים ללמוד תורה, אולם התורה בערך המופשט שלה הכולל הכל, לא תוכל להתגלות זולת בישראל.

זהו "אם יאמר לך אדם יש חכמה בגוים" היינו יחס התורה בצדה של חכמה יתכן גם בגוים, אבל תורה אל תאמין.

הוא ענין מה שאמרו (סוכה מט, ב): "ותורת חסד על לשונה (משלי לא, כו) וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד, אלא תורת לשמה זו היא תורה של חסד, שלא לשמה זו היא תורה שאינה של חסד". חסד הוא ההתפשטות, היינו ההתחדשות להכיר את התורה כולה בתור מופשטה לגמרי, וזה מתגלה רק לעוסקים בה לשמה.

אכן אם התורה כולה אפילו החוקים הקבועים, היא כולה מופשטה לגמרי, איך נמצא לה תפיסת יד, ובמה נוכל להשיגה, על זה אומר "כי נר מצוה ותורה אור", אור הוא המופשט, ולפי שהתורה כולה היא מופשטה, היא כולה אור, ובמה יהיה לנו תפיסה בה,

זולת על ידי נר מצוה, שכן כל המצות מן התורה הם, ועל כן הם הנותנים לנו תפיסת יד, להתאחז גם באור המופשט.

ואומר "כי נר מצוה ותורה אור", כי קיום הכל מצד המצוה, שכן נצטוינו מפיו ית"ש בתורתו, רק זה מרומם אותנו ומאפשר לנו את התפיסה באור המופשט, שעם כל הפשטותו אנו אוחזים בו ותופסים אותו. קיום המצות בלא השמירה והדקדוק על כל הדינים כהלכתם ונתינתם מסיני, אמנם אין להם הסגולה הלזו לקרבנו אל המופשט של התורה, אבל אם הקיום יהיה בתור מצוה מצד המצוה ית"ש אלינו, ודאי שנה כזה נר מצוה לבד מה שלא יסתור את האור של התורה, אלא אדרבה תסגל לנו גם בתפיסה להתורה, האור לא ידעך את הנר, והנר לא יצמצם את האור, ועם כל נוראות ההפשטה של אור התורה, נתאחז בה מצוה ונתפוס אותו בכל מרום הודו והפשטת אצילותו.

אולם הדרך המביאה לידי אותם החיים העליונים האלו, הדבר הסולל דרך לנר מצוה ולתפוס בו את האור המופשט הוא התוכחת חיים, כמו שאמרו "ודרך חיים תוכחת מוסר", לאחוז בשיווי המשקל לשקול הכל במשקל, ולא ללכת בעורון עינים, כי אז לבד מה שהוא או כסומא ההולך על שפת הנהר שסכנתו קרובה מהצלתו כדברי המסילת ישרים (פ"ב בבאור מדת הזהירות), אפילו אם לא יהיה נכשל, אדם שהוא בלא חשבון של משקל אינו אדם כלל, כי יסודו של אדם הוא הבחירה, ששוקל בבחירתו כל צעד וצעד, וכשעוזב את המשקל, הרי הוא עוזב את בחירתו, ובלא בחירה איננו אדם כלל, וזהו תוכחת מוסר הוא שיווי המשקל.

ויש לדעת כי גם בזה שונה ונבדלת היא חכמת התורה הקדושה מכל החכמות שבעולם, שבהן האמצעים להשגתן, מיד כשמשיגים אותם אין צורך עוד באמצעים. ולא כן קדושתה של התורה, אין בה אמצעים, כל האמצעים שלה הם גם תכליתיים, וכמו לפני השגתה זקוקים לאמצעים, כן גם אחרי השגתה תמיד זקוקים לדרך החיים, כמו שזקוקים לנר ולאור, ויסוד המגמה ששום כח לא ידעך ולא יטשטש את השני, כי כל טשטוש הבא משום כח לשני, אינו מחמת ריבויי הכח, שנתרבה יותר מדאי, אלא מחמת שלא נשלם כל צרכו, ועל כן יש בו עדיין פגם וגרעון. אולם זהו מתנאי השלמות, שלא רק ידעך ויטשטש את השני אלא אדרבה יחזקהו ויאמצהו. וזהו ביאורו של הכתוב "כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחת מוסר", בשלימות שלשתן משתלמים באמת ועולים למעלה למעלה.